

Лекція: Менеджмент як наука ефективного управління підприємством.

1. Поняття, мета та завдання менеджменту.
2. Загальні і спеціальні принципи менеджменту.
3. Історія розвитку менеджменту.

Михайлов С.І. Менеджмент с. 3-37, Дуркач М. І. Менеджмент і маркетинг с. 4-9.

Економіка в ринкових умовах потребує підвищення ролі менеджменту. Сучасний менеджмент – особлива галузь знань і професійної підготовки керівників і спеціалістів у різних сферах діяльності. Ефективно управляти сучасним підприємством або його підрозділами неможливо без розуміння сутності й змісту менеджменту. Терміни «управління» і «менеджмент» пов'язані між собою. «Управління» – це цілеспрямована дія на об'єкт із метою зміни його стану або поведінки. Управляти можна технікою, технологією, ресурсами тощо. «Менеджмент» є складовим елементом управління, під яким розуміють цілеспрямовану дію на колективи працівників або окремих виконавців із метою досягнення поставлених цілей.

Походження терміну «менеджмент» зв'язують з італійським словом *maneggio* (керувати кінями), хоч першоджерела можна шукати в латинських *mando* (доручати, наказувати), *manus* (рука). Але традиційно визначається, що сучасний термін «менеджмент» (*management*) американського походження і перекладається як управління, керування; адміністрація, керівництво. Менеджмент визначається як засіб, манера спілкування з людьми; влада і мистецтво управління; орган управління. За своєю суттю термін «менеджмент» певною мірою можна вважати синонімом терміну «управління», але поняття «управління» набагато ширше.

Поняття менеджменту часто зв'язують з поняттям бізнесу. Бізнес – це діяльність, спрямована на отримання прибутку шляхом створення та реалізації певної продукції, робіт чи послуг. Управління бізнесом (*business management*) – це управління комерційними, господарськими організаціями. Бізнесмен і менеджер – поняття не тотожні. Суб'єкт у бізнесі називається бізнесменом (*businessman*), або комерсантом. Це власник капіталу, що знаходиться в обігу і дає доход. Ним може бути ділова людина, яка не займає постійної посади в організації, але є утримувачем її акцій або членом правління. Менеджер обов'язково займає постійну посаду, в його підпорядкуванні знаходяться люди, а власником організації може бути окрема особа, держава або колектив акціонерів.

Управління підприємством у наш час є дуже складною справою і потребує багатьох різнобічних знань. Керівник (менеджер) має бути освіченою людиною в галузі виробництва, знати кон'юнктуру і динаміку ринку, володіти знаннями з технології і організації виробництва, економічних важелів ефективної діяльності підприємства.

Менеджмент як вид професійної діяльності передбачає:

- орієнтацію фірми на потреби ринку і організацію виробництва тієї

продукції (послуг), яка може задовольнити споживачів і принести фірмі передбачений прибуток;

- постійне намагання підвищити ефективність виробництва;
- самостійність прийняття управлінських рішень і відповідальність за їх ефективну реалізацію;
- використання новітньої техніки, технології, інформаційних систем управління та ін.

За сферами управління виділяють:

- **Менеджмент персоналу** – займається керуванням людьми, мотивацією, організацією їхньої діяльності, перекваліфікацією, розстановкою на робочих місцях тощо.
- **Виробничий менеджмент** – займається організацією виробництва, його технологічними процесами, якістю продукції.
- **Менеджмент маркетингу** – це організація взаємодії внутрішнього середовища фірми з умовами ринку.
- **Інноваційний менеджмент** – запорука конкурентоспроможності організації, інноваційна стратегія якої повинна передбачати розроблення планів і програм реорганізацій, розроблення нових продуктів тощо.
- **Фінансовий менеджмент** – керування фінансами. Фінансовий менеджер керує фінансовими потоками, розміщує вільні кошти в активи, інвестиційні проекти, робить все можливе, щоб фінансові ресурси перетворювалися на прибутки й давали додаткові дивіденди.
- **Інвестиційний менеджмент** – зазвичай входить у фінансовий менеджмент.
- **Стратегічний менеджмент** – сфера перспективних проектів, довготермінових бізнес-планів, пошуку резервів розвитку організації.

Слід знати, що управлінська праця розподіляється на рівні управління:

- керівники вищої ланки (інституційний рівень);
- керівники середньої ланки (адміністративний рівень);
- керівники нижчої ланки (технічний рівень).

Рівні управління утворюють конструкцію організаційної структури фірми, що зображується у вигляді ієрархічної піраміди управління, де кожна ланка займає своє чітко визначене місце і виконує певні функції.

Об'єкт вивчення науки менеджменту — складна соціотехнокономічна система (підприємство, фірма, організація), яка діє у будь-якій сфері суспільного виробництва незалежно від форми власності з наявними у ній процесами і явищами та їх носіями (людьми).

Предмет вивчення науки менеджменту — теоретично і практично значущі властивості, особливості, відносини і процеси, пов'язані з організацією спільної виробничої діяльності людей і управлінням нею для досягнення поставлених цілей.

Науковий зміст менеджменту формує цілісна система знань про управління, нагромаджена за тисячоліття практичної діяльності людей і подана

у вигляді теорій, концепцій, закономірностей, принципів, способів, форм і методів управління.

Наука і практика менеджменту запозичують і асимілюють з інших сфер знань те, що може принести реальну користь менеджерам. Тому *теорію менеджменту* потрібно розглядати як засіб організації знань і досвіду, спрямований на вдосконалення практики управління за допомогою досліджень, емпіричної перевірки теоретичних принципів і методів та практичного оволодіння ними.

Історія виникнення управління організаціями нараховує кілька тисячоліть. Протягом цього часу нагромаджувалися знання, вміння, досвід, які передавалися із покоління в покоління, фіксувалися, узагальнювалися, однак науково ще не осмислювалися.

Тобто наука менеджменту (управління) виникла значно пізніше, ніж зародилася практика управління, хоча щодо цього є й інші міркування.

Управління існує з того часу, коли з'явилися перші організації. Практика, теорія та наука управління формувалася у Шумерії, Македонії, Римі, Київській Русі та в інших стародавніх державах.

Особливістю управління до 1900 року були менші, ніж в сучасних умовах, пропорції між чисельністю керівників і підлеглих, невелика кількість керівників середньої ланки, незначна група керівників вищої ланки, підвищена роль головного керівника, використання адміністративно-командних важелів.

Відомо, що до кінця XIX ст. науковий підхід у галузі управління не використовувався. Інтерес до управління з'явився на початку XX ст. у США. З моменту опублікування книги Фредеріка І. Тейлора «Принципи наукового управління» (1911) управління стає галуззю самостійного наукового дослідження.